

**BRENNER JÁNOS HITTUDOMÁNYI
FŐISKOLA**

**A PORTFÓLIÓ ELKÉSZÍTÉSÉNEK
KÖVETELMÉNYEI ÉS SEGÉDLETEI**

**AZ OSZTATLAN ÉS RÖVID CIKLUSÚ
TANÁRKÉPZÉSBEN**

KÉSZÜLT

AZ ELTE TANÁRKÉPZŐ KÖZPONT

VONATKOZÓ HATÁLYOS SZABÁLYZATA ALAPJÁN

A PORTFÓLIÓ ELKÉSZÍTÉSÉNEK KÖVETELMÉNYEI

1. A tanári portfólió definíciója

A portfólió a hallgató tanári felkészülése kapcsán született munkáiból összeállított célirányos gyűjtemény, amely kiegészül a hallgató saját reflexióival is. A tanárképzésben részt vevő hallgató ún. értékelési portfóliót készít, amely lehetővé teszi az oktatók számára, hogy a hallgató tanulási eredményeit, fejlődését holisztikusan, az összes jellemző dokumentum segítségével értékeljék.

2. A tanári portfólió törvényi háttere

A 8/2013. (I.30.) EMMI rendelet 1. § *a)-d)* pontja szerinti tanárképzésben a záróvizsga része a képzés során készült, a szakmai gyakorlatokat is bemutató és feldolgozó, a tanárjelölt felkészülését, saját fejlődését értékelő dokumentumgyűjtemény, portfólió, amely a tapasztalatok neveléstudományi szempontú, tudományos alaposágú bemutatása, elemzése és értékelése. Bizonyítja, hogy a hallgató képes önreflexióra, a képzés különböző területein elsajátított tudását integrálni és alkalmazni, a munkája szempontjából meghatározó tudományos, szakirodalmi eredményeket, továbbá a tanítás vagy a pedagógiai feladat eredményességét értékelni.

3. A portfólió összetétele

A tanári portfólió egy célirányosan összeállított dokumentum-gyűjtemény, így annak készítését külön bejelenteni nem kell. A portfólióhoz külön témavezetőt felkérni nem kell, a feladatok teljesítéséhez a portfólió és különösen a reflexiók elkészítéséhez az egyéni összefüggő gyakorlathoz kapcsolódó pedagógiai-pszichológiai kísérő szemináriumok nyújtanak konzultációs segítséget.

A portfólióban alapvetően kétféle dokumentum kaphat helyet: a **tanári (elméleti és gyakorlati) felkészülés során keletkezett produktumok** és az ezekkel kapcsolatos **önreflexiók**.

A portfólió elemeinek válogatása során a fő szempont, hogy a dokumentumok a lehető legteljesebb mértékben **fedjék le a tanári kompetenciákat** és általuk a hallgató képes legyen bemutatni az egyes kompetencia területeken elért fejlődését.

A tanári kompetencia területek a következők:

1. a tanuló személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesítése
2. a tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítése, fejlesztése
3. a szakmódszertani és a szaktárgyi tudás
4. a pedagógiai folyamat tervezése
5. a tanulás támogatása, szervezése és irányítása
6. a pedagógiai folyamatok és a tanulók értékelése
7. a kommunikáció, a szakmai együttműködés és a pályaidentitás
8. autonómia és a felelősségvállalás

A portfólió minden kompetencia-területen **legalább két** dokumentumot vagy dokumentum részletet tartalmaz. Ezek lehetnek:

1. főiskolai tanulmányai során készült szaktudományi munka,
2. főiskolai tanulmányai során készült pedagógiai munka,
3. főiskolai tanulmányai, ill. a gyakorlatok során készült szakmódszertani munka,
4. az iskolai tanítási gyakorlat és/vagy egyéni összefüggő gyakorlat során készült munka,
5. az iskolai tanítási gyakorlat és/vagy egyéni összefüggő gyakorlat során készült az iskola, mint szervezet működéséhez kapcsolódó munka.

A portfólió az alábbi tartalmú dokumentumokat – a megfelelő kompetencia-területhez csatolva – **kötelezően** tartalmazza:

- legalább egy szaktudományi munka,
- legalább egy pedagógiai-pszichológiai munka,
- legalább egy szakmódszertani munka,
- az iskola, mint szervezet működéséhez kapcsolódó munka (elkészítendő az összefüggő egyéni iskolai gyakorlat során),
- legalább két, különböző korosztályban megtartott óra teljes vázlata (kétszakos képzésben legalább az egyik vázlat hittanóra vázlata),
- legalább egy óra hospitálási beszámolója,
- legalább egy beszámoló/foglalkozási terv tanórán kívüli tevékenységről (napközis vagy kollégiumi foglalkozás)

A portfólió kötelező elemei a dokumentumokhoz kapcsolódó **reflexiók**. Ezek egyrészt az egyes dokumentumokhoz fűzött megjegyzések, magyarázatok, javaslatok, önreflexiók; másrészt egy összegző önreflexió a képzés során elért eredményekről és fejlesztendő területekről, a további szakmai célokról, jövőképről.

Minden kompetencia-területhez illesztett két dokumentum után egy-egy önreflexiót kell csatolni, amelyben a hallgató bemutatja a választott dokumentumokat, kiválasztásuk indokát és a hozzá kapcsolódó reflexióit.

A portfólió **kötelező mellékletként** tartalmazza:

1. a meglátogatott órák listáját (hospitálási napló)
2. a tanítási gyakorlatok során megtartott órák listáját
3. kimutatást a különböző tanórán kívüli tevékenységekről

A portfólió felépítése:

1. Fedőlap
2. Tartalomjegyzék
3. Bevezetés – a hallgató pályaválasztásának, motivációjának, a képzéssel és önmagával szemben támasztott elvárásainak bemutatása
4. Az egyes kompetencia-területekhez kapcsolódó dokumentumok vagy dokumentumrészletek és a kompetencia-területre vonatkozó önreflexiók (1-8. kompetencia-terület)
(4.1 A tanuló személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesítése
4.1.1 Első választott dokumentum
4.1.2 Második választott dokumentum
4.1.3 Önreflexió
4.2 A tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítése, fejlesztése
.)

5. Záró önreflexió – a hallgatónak a tanulmányok során elért fejlődésének, erősségeinek és fejlesztendő területeinek reflektív bemutatása
6. Mellékletek
7. Felhasznált irodalom
8. Eredetiségnyilatkozat

4. A tanári portfólió formai követelményei és benyújtása

A portfólió elkészítésének formai követelményei megegyeznek a szakdolgozatra vonatkozó formai követelményekkel. A portfóliót **egy kinyomtatott és hitelesen összefűzött** (pl. spirálozva), valamint **egy elektronikus formában** (CD/DVD) kell benyújtani. A nyomtatott és az elektronikus változatnak teljesen azonosnak kell lennie, vagyis mindkettőnek minden dokumentumot tartalmaznia kell.

A saját készítésű óravázlatok, PPT-bemutatók esetében is jelölni kell a forrást. Fényképek csatolásakor fel kell tüntetni a készítő nevét, a dátumot és az eseményt vagy a forrást. A kiválasztott dokumentumokat Word dokumentum vagy kép formájában is be lehet illeszteni a portfólióba. Az elektronikus változatban javasolt a pdf formátum használata.

5. A tanári portfólió bírálata

A portfóliót egy előzetesen felkért bíráló értékeli érdemjeggyel és szövegesen is.

Az értékelés általános **szempontjai** a következők:

- a portfólió egyes elemeinek kapcsolata a tanári kompetenciákkal,
- a hallgató egyéni szakmai fejlődési céljainak bemutatása a kompetenciákhoz kötötten,
- a dokumentumokhoz készített önreflexiók minősége,
- az anyagok kidolgozottságának színvonala,
- az elemzés szakmai színvonala,
- a beadott anyagok a tanári feladatkörök szempontjából mennyire relevánsak és széles körből merítenek,
- a megoldások és a módszerek változatossága, ötletessége,
- lényegkiemelés, koherencia, a válogatás tudatossága és indoklása,
- formai megjelenés (szerkesztettség, tartalomjegyzék stb.).

E szempontok alapján a bíráló **rövid szöveges indoklást** ad a hallgató munkájáról. A bíráló a szöveges és érdemjeggyel történő értékelésen kívül **egy vagy két kérdést is** megfogalmaz a hallgató számára, amelyeket a záróvizsgán kell megválaszolnia.

A TANÁRI KOMPETENCIÁK

a 8/2013. EMMI rendelet 2. sz. melléklete szerint

A tanári felkészítés követelményei

1. A tanárképzésben megszerezhető tanári tudás, készségek, képességek

1.1. a tanuló személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesítése területén:

1.1.1. Ismeretek

A végzett/szakképzett tanár alapvető pszichológiai, pedagógiai és szociológiai tudással rendelkezik a személyiség sajátosságaira és fejlődésére vonatkozó nézetekről, a szocializációról és a perszonalizációról, a hátrányos helyzetű tanulókról, a személyiségfejlődés zavarairól, a magatartásproblémák okairól, a gyermeknevelés, a tehetséggondozás és az egészségfejlesztés módszereiről. Ismeri a tanulók megismerésének módszereit. Ismeri a szaktárgy által közvetített fogalmak kialakulásának életkori sajátosságait, a tanulók fogalomrendszerének fejlesztésében játszott szerepét. Ismeri a szaktárgy tanítása-tanulása során fejlesztendő speciális kompetenciákat, ezek fejlesztésének és diagnosztikus mérésének módszereit. Tisztában van a szaktárgynak a tanulók személyiségfejlődésében betöltött szerepével, lehetőségeivel.

1.1.2. Képességek

A végzett tanár a gyermek személyiségfejlődésére vonatkozó elméleti tudása felhasználásával képes a megtapasztalt pedagógiai gyakorlatot, az iskola mindennapi valóságát elemezni. Képes reális képet kialakítani a tanulók világáról, a nevelés és a tanulói személyiség fejlesztésének lehetőségeiről. Képes tapasztalt kollégák, mentorok segítségével a tanulók egyéni szükségleteit figyelembe véve olyan pedagógiai helyzeteket teremteni, amelyek elősegítik a tanulók értelmi, érzelmi, szociális és erkölcsi fejlődését, az egészséges életvitel kialakítását. Képes a szaktárgy speciális összefüggéseivel, fogalmaival kapcsolatos egyéni megértési nehézségek kezelésére. Képes a különböző adottságokkal, képességekkel, illetve előzetes tudással rendelkező tanulók tanulásának, fejlesztésének megfelelő módszerek megválasztására, tervezésére és alkalmazására, a pályaorientáció segítésére. Képes a tehetséges, a nehézségekkel küzdő vagy a sajátos nevelési igényű, valamint a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű, valamint a tantárgyában különleges bánásmódot igénylő tanulókat felismerni, hatékonyan nevelni, oktatni, számukra differenciált bánásmódot nyújtani. Képes a szaktárgyában rejlő személyiségfejlesztési lehetőségeket kihasználni, a tanulók önálló ismeretszerzését támogatni a végzettségének megfelelő korosztály és a felnőttoktatás keretében is. Döntéseiben szakmai önreflexióra és önkorrekcióra képes.

1.1.3. Attitűdök

A szakképzett tanár törekszik saját megalapozott pedagógiai nézeteinek megfogalmazására. Nyitott a személyiségfejlesztés változatos módszereinek elsajátítására. Tiszteli a tanulók személyiségét, képes mindenkiben meglátni az értékeket és pozitív érzelmekkel (szeretettel) viszonyulni minden tanítványához. Érzékeny a tanulók problémáira, törekszik az egészséges személyiségfejlesztés feltételeit biztosítani minden tanuló számára.

1.2. a tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítése, fejlesztése területén:

1.2.1. Ismeretek

A végzett tanár alapvető tudással rendelkezik a társadalmi és csoportközi folyamatokról, a demokrácia működéséről, az enkulturációról és a multikulturalizmusról. Ismeri a csoport, a csoportfejlődés és a közösségek pszichológiai, szociológiai és kulturális sajátosságait. Ismeri a csoportok és a tanulók társas helyzetére vonatkozó fontosabb feltáró módszereket, a közösség kialakítását, fejlesztését elősegítő pedagógiai módszereket.

1.2.2. Képességek

A végzett/szakképzett tanár képes a csoportok, közösségek számára olyan pedagógiai helyzeteket teremteni, amelyek biztosítják a csoport közösséggé fejlődését és egészséges működését. Alkalmazza az együttműködést támogató, motiváló módszereket mind a szaktárgyi oktatás keretében, mind a szabadidős tevékenységek során. Képes a konfliktusok hatékony kezelésére. Segíti a csoporttagok közösség iránti elkötelezettségének kialakulását, a demokratikus társadalomban való felelős, aktív szerepvállalás tanulását, a helyi, nemzeti és egyetemes emberi értékek elfogadását. Képes értelmezni és a tanulók érdekében felhasználni azokat a társadalmi-kulturális jelenségeket, amelyek befolyásolják a tanulók esélyeit, iskolai, illetve iskolán kívüli életét. Képes hozzájárulni az iskolai és osztálytermi toleráns, nyitott légkör megteremtéséhez.

1.2.3. Attitűdök

A szakképzett tanár elkötelezett az alapvető demokratikus értékek iránt, szociális érzékenység, segítőkészség jellemzi. Előítéletektől mentesen végzi tanári munkáját, igyekszik az inklúzió szemléletét magáévá tenni. Elkötelezett a nemzeti értékek és azonosságtudat iránt, nyitott a demokratikus gondolkodásra és magatartásra nevelés, valamint a környezettudatosság iránt. Az iskola világában tudatosan törekszik az értékek sokféleségének elfogadására, nyitott mások véleményének, értékeinek megismerésére, tiszteletben tartására, különös tekintettel az etnikumokra és nemzetiségekre. Belátja, hogy a konfliktusok is a közösségi élethez tartozhatnak. Törekszik a fiatalok világáról minél több ismeretet szerezni, tiszteli különbözőségeiket és jogaikat. Folyamatosan együttműködik a szülőkkel.

1.3. a szakmódszertani és a szaktárgyi tudás területén:

1.3.1. Ismeretek

A végzett tanár rendelkezik az információszerzéshez, az információk feldolgozásához, értelmezéséhez és elrendezéséhez szükséges alapvető (szövegértési, logikai, informatikai) felkészültséggel. Ismeri az általa tanított tudományág, szakterület (műveltségi terület, művészeti terület) ismeretelméleti alapjait, megismerési sajátosságait, logikáját és terminológiáját, valamint kapcsolatát más tudományokkal, tantárgyakkal, műveltségterületekkel. Ismeri a különböző tudásterületek közötti összefüggéseket és képes a különböző tudományterületi, szaktárgyi tartalmak integrációjára. Ismeri a szakmódszertan hazai és nemzetközi eredményeit, szakirodalmát, aktuális kérdéseit. Ismeri az adott szakterület társadalomban betöltött szerepét, a szaktárgy tanításának céljait, feladatait, a tanulók személyiségfejlődésének és gondolkodásfejlesztésének segítségével. Ismeri a szaktárgy tantervét, tantervi és vizsgakövetelményeit, valamint a tantárgy tanulási sajátosságait, megismerési módszereit, tananyagstruktúráját, illetve belső logikáját. Ismeri a szaktárgy tanítása-tanulása során felhasználható nyomtatott és nem nyomtatott információforrásokat, az azokról való tájékozódás lehetőségeit, a digitális tankönyveket, taneszközöket, tanulásszervezési módokat, fontosabb módszereket, tanítási és tanulási stratégiákat.

1.3.2. Képességek

A szakképzett tanár szakmai témában képes szakszerűen kifejezni magát mind szóban, mind írásban. Képes a szaktudományi, továbbá az általános pedagógiai-pszichológiai képzésben tanult módszerek, eljárások szaktárgyi alkalmazására, a különböző tudásterületek közötti összefüggések, kapcsolódások, átfedések és egymásra hatások felismerésére, a szaktárgyi integráció megvalósítására. Képes a szaktárgyának megfelelő tudományterületeken a fogalmak, elméletek és tények közötti összefüggések megteremtésére, közvetítésére. Képes szaktudományi, szakmódszertani, szaktárgyi, tanuláselméleti és tantervi tudásának hatékony integrálására. Képes az alkotó információ- és könyvtárhasználatra és az információ-kommunikációs technológia használatára. Képes a szaktantárgy tanításának-tanulásának tanórán és iskolán kívüli lehetőségeit megvalósítani különböző szintereken. Képes a szaktárgyak során fejlesztett kompetenciák más műveltségterületeken is fejlődést generáló szinergikus hatásainak tervezésére, kihasználására. Szaktárgyi felkészültségével kapcsolatban önreflexióra és önkorrekcióra képes.

1.3.3. Attitűdök

A végzett tanár elkötelezett a tanulók tudásának és tanulási képességeinek folyamatos fejlesztése iránt. Réálisan ítéli meg szaktárgya oktatásban betöltött szerepét. Törekszik az aktív együttműködésre a szaktárgy, valamint más szaktárgyak tanáraival. Tudatosan él a transzferhatás kihasználásának lehetőségeivel. Nyitott a megismerés, illetve a tapasztalatszerzés iránt, törekszik a tanulók megismerési és alkotási vágyának, önművelési igényeinek a felébresztésére és fenntartására.

1.4. a pedagógiai folyamat tervezése területén

1.4.1. Ismeretek

A végzett tanár ismeri a pedagógiai tevékenységet meghatározó dokumentumokat, tantervfajtákat, tantervtípusokat, átlátja ezeknek az oktatás tartalmi szabályozásában betöltött szerepét. Ismeri a tervezéshez szükséges információk forrását. Ismeri a szaktárgy tanításának jogszabályi hátterét, tanterveit, vizsgakövetelményeit. Ismeri a tananyagkiválasztás és a rendszerezés szaktudományi, pedagógiai-pszichológiai, továbbá szakmódszertani szempontjait, az erről megfogalmazott tudományos eredményeket. Ismeri és érti a nevelés és tanítás összefüggéseit. A tanításban is képes a Nemzeti alaptanterv fejlesztési területei nevelési céljainak érvényesítésére.

1.4.2. Képességek

A szakképzett tanár a tervezés során rendszerszemléletű megközelítésre képes. Az iskola pedagógiai programja, a tanulói személyiség fejlesztésére vonatkozó tantervi célkitűzések, a tanulók életkora, az elsajátítandó tudás sajátosságai, a rendelkezésre álló taneszközök és a pedagógiai környezet közötti összhang megteremtésével képes pedagógiai munkájának megtervezésére (tanmenet, tematikus terv, óraterv, folyamatterv). Képes a tanulási-tanítási stratégia meghatározására, a tananyag feldolgozásához a pedagógiai céloknak és a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő oktatási folyamat meghatározására, hatékony módszerek, szervezési formák, eszközök kiválasztására a végzettségének megfelelő korosztály, illetve a felnőttoktatás keretében is. Képes a tanítandó tananyag súlypontjait, felépítését, közvetítésének logikáját a tantervi előírásokkal és a pedagógiai célokkal összhangban az adott tanulócsoportéhoz igazítani. Képes a szaktárgya tanulása-tanítása során felhasználható nyomtatott és digitális tankönyveket, taneszközöket, egyéb tanulási forrásokat kritikusan elemezni, a konkrét céloknak megfelelően kiválasztani (különös tekintettel az információ-kommunikációs technológiára). Képes a célokhöz és az adott szituációhoz alkalmazkodva kreatívan, különböző megoldásokban gondolkodni, tudatos döntést hozni. Képes a szaktárgy tanórán és iskolán kívüli tanulásának tervezésére a végzettségének megfelelő

korosztály, valamint a felnőttoktatás keretében is. A pedagógiai folyamatok tervezésével kapcsolatban szakmai önreflexióra, illetve önkorrekcióna képes.

1.4.3. Attitűdök:

A szakképzett tanár fontosnak tartja az alapos felkészülést, tervezést és a rugalmas megvalósítást. A tervezés során együttműködik a kollégákkal és a tanulókkal, kész figyelembe venni az adott tanulócsoporthoz sajátosságait (motiváltság, előzetes tudás, képességek, szociális felkészültség).

1.5. a tanulás támogatása, szervezése és irányítása területén

1.5.1. Ismeretek

A végzett tanár ismeri az általános pedagógiai-pszichológiai képzésben tanult módszerek, eljárások szaktárgyi alkalmazásának speciális szempontjait, lehetőségeit. Ismeri a szaktantárgy tanítása-tanulása során kialakítandó speciális kompetenciák fejlesztésének módszereit. Alapvető ismeretekkel rendelkezik a különböző motiváció-elméletekről, a tanulási motiváció felismerésének és fejlesztésének módszereiről. Rendelkezik a tanulóközpontú tanulási környezet fizikai, emocionális, társas, tanulási sajátosságainak, feltételeinek megteremtéséhez szükséges ismeretekkel. Ismeri a különböző tanulási környezetek tanulási eredményességre gyakorolt hatásait. Ismeri a szaktantárgy tanításának-tanulásának tanórán és iskolán kívüli lehetőségeit, színtereit. Tájékozott a differenciális pedagógia, az adaptív tanulásszervezés, a nevelési-oktatási stratégiák, módszerek kiválasztásának és alkalmazásának kérdéseiben. Ismeri az egész életen át tartó tanulásra felkészítés jelentőségét.

1.5.2. Képességek

A szakképzett tanár képes a különböző céloknak megfelelő, átgondolt stratégiákhoz a motivációt, a differenciálást, a tanulói aktivitást biztosító, a tanulók gondolkodási, problémamegoldási és együttműködési képességének fejlesztését segítő módszerek, szervezési formák kiválasztására, illetve megvalósítására. Képes nyugodt, biztonságos és az eredményes tanulást támogató tanulási környezet megszervezésére. Képes az érdeklődés, a figyelem folyamatos fenntartására, a tanulási nehézségek felismerésére a végzettségének megfelelő korosztály és a felnőttoktatás keretében is. Képes a szaktárgy speciális összefüggéseivel, fogalmaival kapcsolatos megértési nehézségek felismerésére és kezelésére. Képes a hagyományos és az információ-kommunikációs technikákra épülő eszközök, digitális tananyagok hatékony, szakszerű alkalmazására. Képes az egész életen át tartó tanulás képességrendszerének megalapozására, technikáinak gyakoroltatására.

1.5.3. Attitűdök:

A végzett tanár fontosnak tartja a tanulás és tanítás folyamatainak tudatosodását, az önszabályozó tanulás támogatásához szükséges tudás és képesség megszerzését, a tanulási képességek fejlesztését, továbbá nyitott az egész életen át tartó tanulásra. Elismeri, hogy a megfelelő tanulási légkör megteremtéséhez figyelembe kell venni a tanulók sajátos igényeit, ötleteit, kezdeményezéseit. Törekszik a tanulókkal való együttműködés megvalósítására a tanulási folyamat hatékonyságának érdekében. Törekszik az életkori, egyéni és csoport sajátosságoknak megfelelő, aktivitást, interaktivitást, differenciálást elősegítő tanulási-tanítási stratégiák, módszerek alkalmazására. Törekszik a tanulók tanórai, tanórán kívüli és iskolán kívüli tevékenységének összehangolására, az egész életen át tartó tanulással kapcsolatos pozitív attitűdök kialakítására.

1.6. a pedagógiai folyamatok és a tanulók értékelése területén

1.6.1. Ismeretek

A végzett tanárnak szakszerű tudása van az értékelés funkciójáról, folyamatáról, formáiról és módszereiről. Tisztában van alapvető értékelési és mérésmetodikai szabályokkal, összefüggésekkel. Ismeri a szaktantárgy tanítása-tanulása során elsajátított ismeretek és fejlesztendő kompetenciák mérésére, értékelésére alkalmas sajátos módszereket, eszközöket.

1.6.2. Képességek

A szakképzett tanár képes az értékelés különböző céljainak és szintjeinek megfelelő értékelési formák, módszerek meghatározására, az értékelés eredményeinek felhasználására.

Az értékelés során képes figyelembe venni az értékelés hatásait a pedagógiai folyamat szabályozására, a tanulók személyiségfejlődésére és önértékelésére. Képes elősegíteni a tanulók reális önértékelését és alkalmazni a tanulók önbecsülését támogató ellenőrzési módszereket. Az értékelés során képes figyelembe venni a differenciálás, individualizálás szempontjait. Képes céljainak megfelelően az értékelés eszközeinek megválasztására vagy önálló eszközök elkészítésére. Képes az országos, illetve a helyi mérési eredmények értelmezésére.

1.6.3. Attitűdök:

Reálisan ítéli meg a pedagógus szerepét a fejlesztő értékelés folyamatában. Elkötelezett a tanulást támogató értékelés mellett.

1.7. a kommunikáció, a szakmai együttműködés és a pályaidentitás területén

1.7.1. Ismeretek

A végzett tanár ismeri az osztálytermi kommunikáció sajátosságait. Tájékozott a szülőkkal és a pedagógiai munkáját segítő különféle szakemberekkel, szakmai intézményekkel való együttműködés módjairól. Ismeri a pedagógusszerepre vonatkozó pszichológiai, szociológiai és pedagógiai elméleteket, a szereppel kapcsolatos különböző elvárásokat. Ismeri a pedagógus szakma jogi és etikai szabályait, normáit. Ismeretekkel rendelkezik a reflektív gondolkodás szerepéről a szakmai fejlődésben, a továbbképzés lehetőségeiről, a lelki egészség megőrzésének elméleti és gyakorlati módszereiről. Tájékozott a szakterületéhez és tanári hivatásához kötődő információs forrásokról, szervezetekről.

1.7.2. Képességek

A szakképzett tanár képes a tanulókkal a kölcsönös tiszteletre és bizalomra épülő kapcsolatrendszer megteremtésére, az együttműködési elvek és formák közös kialakítására, elfogadtatására. Szakmai szituációkban képes szakszerű, közérthető, nyílt és hiteles kommunikációra diákokkal, szülőkkal, a szaktárgyainak megfelelő szakterületek képviselőivel, az iskolai és iskolán kívüli munkatársakkal a partnerek életkorának, kultúrájának megfelelően. Képes felismerni, értelmezni kommunikációs nehézségeit és ezen a téren önmagát fejleszteni. Képes pedagógiai tapasztalatait és nézeteit reflektív értelmezésére, elemzésére, értékelésére. Képes meghatározni saját szakmai szerepvállalását. Pedagógiai munkájában felmerülő problémákhoz képes adekvát szakirodalmat keresni, felhasználni. Jól tájékozódik a pedagógiai és szaktárgyi szakirodalomban, képes elemezni, értelmezni e területek kutatási, fejlesztési eredményeit, tisztában van a pedagógiai kutatás, fejlesztés, valamint innováció sajátosságaival. Képes egyszerűbb kutatási módszerek használatára.

1.7.3. Attitűdök

A végzett tanár pedagógiai helyzetekben képes együttműködésre, kölcsönösségre, asszertivitásra, segítő kommunikációra. Nyitott arra, hogy a konfliktushelyzetek, problémák feltárása illetve megoldása érdekében szakmai segítséget kérjen és elfogadjon. Kész együttműködni a szaktárgy, valamint más szaktárgyak tanáraival. Kész részt vállalni a szaktárggyal kapcsolatos fejlesztési, innovációs tevékenységben. Betartja a pedagógus pálya jogi és etikai normáit. Törekszik önismeretének, saját személyiségének fejlesztésére, testi-lelki egészségének megőrzésére, és ehhez nyitott a környezet visszajelzéseinek felhasználására. Figyelemmel kíséri saját tevékenységének másokra gyakorolt hatását, s reflektív módon törekszik tevékenységének javítására, szakmai felkészültségének folyamatos fejlesztésére. Szakmai műveltségét nem tekinti állandónak, kész a folyamatos szaktudományi, szakmódszertani és neveléstudományi megújulásra. Nyitott a pedagógiai tevékenységére vonatkozó építő kritikára.

1.8. az autonómia és a felelősségvállalás területén:

A végzett tanár önállóan képes szakmája, a szaktárgyainak tanításával-tanulásirányításával kapcsolatos átfogó, megalapozó szakmai kérdések átgondolására és az ide vonatkozó források alapján megfelelő válaszok kidolgozására. A szakmáját és a szaktárgyainak megfelelő tudományterületeket megalapozó nézeteket felelősséggel vállalja. Együttműködés és felelősségvállalás jellemzi szakmájával, szakterületével, illetve azok képviselőivel kapcsolatban.

A végzett tanár jelentős mértékű önállósággal rendelkezik szakmája átfogó és speciális kérdéseinek felvetésében, kidolgozásában, szakmai nézetek képviselésében, indoklásában. Felelősséggel vállalja a kezdeményező szerepét a szakmai együttműködés kialakítására. Egyenrangú partner a szakmai kooperációban. Végiggondolja és képviseli az adott szakterület etikai kérdéseit.

PÉLDÁK A PORTFÓLIÓBA VÁLOGATOTT LEHETSÉGES DOKUMENTUMOKRA

- I. A hallgatónak a tanulmányai során a különféle tantárgyakhoz kötődően elkészített munkái (szakterületi, pedagógiai-pszichológiai, szakmódszertani), például:
 1. egy – egy fontosnak tartott esszé, olyan szemináriumi dolgozat, amelynek elkészítésekor, vagy most visszatekintve azt érezte a hallgató, hogy igazán sokat tanult a pedagógusi munkával kapcsolatban,
 2. kutatási beszámoló,
 3. óralátogatási jegyzőkönyvek,
 4. tananyagfejlesztés, stb.

- II. A hallgató iskolai munkája, tanítási gyakorlata során készített dokumentumai:
 1. tervezési dokumentumok (például óravázlatok, tematikus tervek, tématervek, foglalkozás tervek, programcsomagok, projekt leírások, stb.);
 2. egy-egy jól sikerült óravázlat a gyakorlótanítás időszakából;
 3. a tanításhoz készített segédanyagok (például szemléltető eszköz, PPT, makett, stb.);
 4. értékeléssel kapcsolatos dokumentumok (például feladatbank, dolgozatok, stb.);
 5. az IKT eszközök használatának bemutatása (például digitális tábla, honlap, e-learning, távoktatás, stb.);

- III. ajánlott további dokumentum fajták például:
 1. óramegfigyelések;
 2. a tanítványainak reflexióval ellátott munkái;
 3. az iskola, mint szervezet megismerésével kapcsolatos saját munkák

SEGÉDLET A TANÁRI REFLEXIÓ ELKÉSZÍTÉSÉHEZ

Önmagában a portfólió, mint értékelési eszköz alkalmazása nem eredményezheti az egyén szakmai fejlődését és a tanári tevékenység rendszerszintű fejlesztését. Egy valódi portfólió esetén ennél többről van szó! A portfólió alkalmazása magával vonja a tanulásról való gondolkodás szemléletbeli változását. A portfólió célja a szakmai fejlődés támogatása, az egyénre szabott, optimális fejlődési út kialakítása. Ez a tanuláskép azt sugallja, hogy a tanulás konstrukció, melyben az egyén tanulási folyamatának aktív résztvevője. A tanulás önszabályozott, azaz a résztvevők – a külsőleg meghatározott történések helyett - alakítói tanulási folyamataiknak, képesek önmagukat, saját tevékenységüket és gondolkodásukat folyamatosan monitorozni, azaz képesek az önreflexióra (Berliner, 2008 in OECD, 2010; Nahalka, 2004). A reflektív gondolkodás a portfólió alapköve. A reflexiók feladata, hogy megmutassa a gondosan összeválogatott munkák kapcsolódásait, bekerülésük okát, és elemezze, értelmezze a saját tanári/szakemberi tevékenységet.

A reflektív gondolkodás a szakmai tevékenységet folyamatosan és tudatosan elemző gondolkodás és gyakorlat, ez teszi lehetővé a folyamatos önellenőrzést és fejlődést (Szivák, 2010 és 2014). A reflektív gondolkodást legkönnyebben úgy tudjuk elképzelni, mintha egy kritikus barát bőrébe bújnánk, és kívülről újra, igazán alaposan szemügyre vennénk önmagunkat és környezetünket egy-egy helyzetben, majd pedig egy igen alapos interjút készítenénk önmagunkkal. Mi történt az adott helyzetben? Miért történt? Miért döntöttem amellett, hogy...? Hogyan hoztam meg döntéseimet? Mit tennék másként? Mi játszódott le bennem? Hogyan láttak engem, és én hogyan láttam a környezetemet? Ilyen és ehhez hasonló kérdések azok, amik egy-egy tevékenység mögött meghúzódó okokat, döntési mechanizmusokat, gondolkodási mintázatokat és nézeteket feltárhatnak (lásd még Czeto és Mészáros, 2015).

Fontos látnunk, hogy a reflexió mélysége meghatározza a tanulás és fejlődés mélységét: a nem kellően alapos reflexió nem támogatja a fejlődést. Tevékenységünk során benyomások, történések érnek minket, melyek értelmezését erőteljesen befolyásolják korábban szerzett tapasztalataink és tudásunk, valamint az ezekből megszilárduló nézetek, hitek és attitűdök. Ez utóbbi - úgynevezett affektív (érzelmi) komponensek - megszürik az átéltek értelmezését. A történések elsődleges észlelését követően a reflektív gondolkodás az, ami az átélteket a szakmai fejlődés szolgálatába állítja. Az érzékelést követő értelmezés azonban még nem válik automatikusan reflexióvá. Az affektív komponensek befolyásolják az átéltek értelmezését, azáltal, hogy előzetes sémák, forgatókönyvek és érzelmi viszonyulások alapján értékelik a történéseket. A történések elsődleges észlelését követően a reflektív gondolkodás az, ami az átélteket a szakmai fejlődés szolgálatába állítja. A reflektív gondolkodás részben tudatosítja az korábban említett affektív szűrők működését. A reflexió első lépéseként értelmezzük a cselekvés során átélt érzelmeket, értékeljük azok pozitív és negatív aspektusait, majd elemezzük őket, következtetéseket fogalmazunk meg és megtervezzük a cselekvés következő lépését. A reflektív gondolkodás egyfajta körforgás, a tevékenységünket folyamatosan monitorozó gondolkodás. Ha a reflexió kizárólag az én – a kontextus – és a megoldások háromszögre fókuszál, laikus szempontú marad a gondolkodás. Szakértői reflexióról abban az esetben beszélhetünk, ha a reflexió a szaktudományi ismereteket és nézetrendszeret is bekapcsolja a gondolkodásba.

Saját tevékenységünk megfigyelése, értelmezése és elemzése eltérő szintű és különböző mélységű lehet. Könnyen megeshet, hogy saját tevékenységünket elemezve valójában csak részletesen leírjuk, hogy mi történt, azonban az okok, a gondolkodásunkat befolyásoló nézetek és attitűdök, az ezek nyomán kialakuló döntési- és problémamegoldási stratégiák értelmezésére nem térünk ki, úgymond csak a felszín kapargatjuk. Ebben az esetben még nem beszélhetünk valódi reflexióról. A reflexió két, alapvető szintje esetén, - amelyeket hívunk Leíró mesélő és Megemlítő reflexiónak - a reflexió nem és elég mélyre az események értelmezésében. A leíró mesélő a történések lineáris leírását kínálja, azonban nem törekszik az események mögött meghúzódó okok és lehetőségek mérlegelésére, míg a megemlítő gondolkodás esetén a reflexió szórványos, az értelmezés esetleges, vannak utalások személyes értelmezésekre, azonban ezek

nem ágyazódnak egy tágabb kontextusba, a személyes hitek és nézetek igazságként való értelmezése elnyomja a szakmai nézőpontok megjelenését. Ezekben az esetekben valójában egy gondolkodó laikus képét kínáljuk magunkról. A valódi reflexió a szakértő gondolkodó típusú reflexió, melynek során a történetmesélés mellett, az értelmezés, a személyes hitek és a tágabb társadalmi/pedagógiai valóság is megjelenik (Bradley, 1995 nyomán).

A reflexió írása során gondolja át a következőket:

- Mi volt az első reakciója a kapott feladattal kapcsolatban (könnyűnek/nehéznek; időigényesnek/viszonylag gyorsan megoldhatónak; újszerűnek/korábbi gyakorlatból már ismertnek stb. tartotta)?
- A feladat megtervezése során milyen kihívásokkal, nehézségekkel szembesült?
- Az adott feladat elvégzése előtt/tervezésénél melyek voltak a kiindulópontjai? (Ide elméleti hivatkozást is lehet írni pl. fejlődéslelektanból, nevelésszociológiából, tanuláselméletből, didaktikából stb...)
- A kitűzött cél elérése, a kijelölt részfeladatok elvégzése mennyiben volt sikeres. Voltak-e akadályozó tényezők? Másoktól (oktatóktól, mentortól, tanulóktól) milyen visszajelzést kapott?
- Milyen területen, területeken fejlődött? Maradtak-e még hiányosságai?
- Melyek a további szakmai céljai az adott feladattal összefüggésben?

A reflektív gondolkodást segítő mintamondatok:

- Ezeket a dokumentumokat azért választottam, mert...
- Azért tettem bele a portfóliómba, mert... / Célul tűztem ki...
- A feladat az volt, hogy...
- Úgy láttam...
- Figyelembe vettem...
- Jó érzés volt...
- Azt éreztem...
- Tetszett, hogy...
- Nehézséget jelentett...
- Ez a rajz, tanulmány (stb.) azt mutatja rólam, hogy...
- Nekem ez nagyon fontos, mert...
- Ezzel még nem vagyok megelégedve, mert... / Sikerült/nem sikerült...
- Ebben még fejlődni kell, mert...
- További célkitűzésem ezzel kapcsolatban... / Most úgy látom a jövőmet, hogy...
- Visszatekintve úgy gondolom, hogy... / Arra a következtetésre jutottam, hogy...
- A legnagyobb fejlődést szerintem abban értem el... / Sokat tanultam abból, hogy... / Abban fejlődtem, hogy...
- A legfontosabb tanulási élményem a képzés során az volt, amikor...
- A legtöbbet ...-tól tanultam, mert...
- Leginkább abban érzem magam felkészültnek, hogy...

Javasolt irodalom:

Bárdossy - Dudás - Pethőné - Priskinné (összeáll.) (2002): A kritikai gondolkodás fejlesztése olvasással és írással. Lépésről Lépésre a Kritikai Gondolkodásért Egyesület, Budapest.

Falus Iván (2006): A tanári tevékenység és a pedagógusképzés új útjai. Gondolat Kiadó, Budapest.

Falus Iván (szerk.) (2007): A tanárrá válás folyamata. Gondolat Kiadó, Budapest.

Falus I., Kimmel M. (2003): A portfólió. Gondolat Kiadói Kör, ELTE BTK Neveléstudományi Intézet, Budapest.

Kagan, S.(2001): Kooperatív tanulás. Ökonet Kft., Budapest.

Szivák Judit (2003): A reflektív gondolkodás fejlesztése. Gondolat Kiadói Kör, ELTE BTK Neveléstudományi Intézet, Budapest.